

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ"
для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою"
всіх форм навчання

Затверджено на засіданні кафедри економічного аналізу.
Протокол № 12 від 25.06.2013 р.

Укладачі: Отенко І. П.
Москаленко Н. О.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки" для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" всіх форм навчання / укл. І. П. Отенко, Н. О. Москаленко. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 39 с. (Укр. мов.)

Подано зміст навчальної дисципліни за модулем і темами, кваліфікаційні вимоги до студентів, контрольні запитання для самодіагностики, систему поточного та підсумкового контролю знань студентів.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою".

Вступ

У сучасному суспільстві відбуваються радикальні зміни, зміни в соціальній, економічній і політичній сферах, які й обумовили підвищений інтерес до проблеми безпеки. Досліджуються її різні аспекти, розробляються нові концепції, відкриваються відповідні спеціальності та інститути. Трудності сходження науки про безпеку в Україні обумовлені відсутністю цілісного законодавства про безпеку, зокрема закону про безпеку. Підходи та положення закріпленні в чинних нормативних правових актах на певному етапі зіграли свою позитивну роль, але в даний час практично вичерпали себе, оскільки не дозволяють на практиці створити ефективну систему безпеки підприємств, установ та організацій. Саме тому базовою в системі знань про безпеку прийнята навчальна дисципліна "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки".

Зміст дисципліни "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки" відображає управлінські та нормативно-методичні питання організації системи фінансово-економічної безпеки та професійної діяльності працівників служби безпеки організацій, підприємств та установ, спрямованої на їх захист від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Мета вивчення дисципліни "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки" – опанувати існуючі теоретичні та прикладні засади організаційного забезпечення управління системою фінансово-економічної безпеки організацій, підприємств та установ.

Завдання дисципліни – навчитися розробляти організаційно-методичне забезпечення, що регламентує діяльність системи фінансово-економічної безпеки, та заходи щодо оперативного реагування на загрози, ризики, небезпеки в діяльності підприємств, установ, організацій.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

У процесі навчання магістри отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських). Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка магістрів	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних до ECTS: 3. змістовних модулів – 1. Самостійна робота	Галузь знань 1801 "Специфічні категорії"	Вибіркова. Рік підготовки: 1 М. Семестр: 2
Кількість годин – 108	Шифр та назва спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою"	Лекції (теоретична підготовка): 18 годин. Семінарські та практичні заняття: 18 годин. Самостійна робота: 72 години
Кількість тижнів викладання дисципліни – 17. Кількість годин на тиждень – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Вид контролю: іспит

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Навчальна дисципліна є нормативною для підготовки магістрів за спеціальністю "Управління фінансово-економічною безпекою" та викладається для магістрів, підготовлених за базовою вищою освітою з галузей знань "Менеджмент і адміністрування", "Економіка та підприємництво", "Право", "Соціально-політичні науки", "Цивільна оборона", "Гуманітарні науки", "Інформаційна безпека", "Соціальне забезпечення", "Військові науки, національна безпека, безпека державного кордону" та будь-якої іншої.

Зміст результатів опанування дисципліни демонструють компетенції (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та здатен продемонструвати магістр після завершення навчання (табл. 2).

**Опис компетентностей, які набуває та здатен продемонструвати
магістр після опанування навчальної дисципліни**

Знання	Уміння
1	2
<p>Загальні принципи побудови та організації діяльності комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства;</p> <p>методика розроблення концепції та планування діяльності системи фінансово-економічної безпеки;</p> <p>захист інформації та комерційної таємниці на підприємстві;</p> <p>розроблення та ведення документації, що регламентує діяльність системи фінансово-економічної безпеки;</p> <p>механізми управління системою забезпечення фінансово-економічної безпеки;</p> <p>порядок організації, проведення контролю рівня фінансово-економічної безпеки</p>	<p>Розробляти та запроваджувати на практиці заходи із забезпечення фінансово-економічної безпеки;</p> <p>забезпечувати підготовку керівних документів, які стосуються організації діяльності системи фінансово-економічної безпеки підприємства, механізмів управління та взаємодії;</p> <p>розробляти проекти положень, наказів та інструкцій, що регламентують функціонування системи безпеки, а також діяльність підрозділу економічної безпеки підприємства та його взаємодію з іншими структурними підрозділами;</p> <p>визначати зовнішні та внутрішні загрози й ризики у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства;</p> <p>проектувати систему підготовки керівного складу та персоналу підприємства щодо проведення ефективних заходів із зниження рівня небезпек, загроз та ризиків;</p> <p>розробляти плани щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки та її удосконалення, проведення окремих спеціальних заходів щодо оперативного реагування на загрози, ризики, небезпеки діяльності підприємства.</p> <p>надавати пропозиції щодо визначення правового статусу, структури підрозділу економічної безпеки підприємства та визначення його основних функцій;</p> <p>забезпечувати збереження та примноження матеріальної та фінансової бази підприємства, раціональне та ефективне використання його ресурсів, надання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень щодо доцільності діяльності підприємства з урахуванням виявлених загроз і небезпек, захисту отриманої інформації, яка відноситься до комерційної таємниці підприємства;</p> <p>організовувати проведення моніторингу оцінювання стану безпеки, надійності та рівня: економічного стану підприємства, потенційних партнерів підприємства, стратегії діяльності на ринку конкурентів, максимально повного інформаційного забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства з метою мінімізації внутрішніх і зовнішніх загроз</p>

1	2
	<p>розробляти документи, що визначають стандарти безпеки, повноваження структурних підрозділів підприємства, види та напрями їх діяльності щодо запобігання загрозам, ризикам, небезпеці та забезпечення фінансово-економічної безпеки;</p> <p>брати участь в апробації заходів із фінансово-економічної безпеки підприємства шляхом розроблення моделі економічної безпеки підприємства та плануванні окремих спеціальних заходів щодо оперативного реагування на загрози, ризики, небезпеки в діяльності підприємства;</p> <p>забезпечувати підвищення кваліфікації працівників підпорядкованого структурного підрозділу в галузі фінансово-економічної безпеки</p>
Комунікації	Автономність і відповідальність
<p>Надавати всім категоріям працівників підприємства інформацію, яка стосується діяльності із забезпечення фінансово-економічної безпеки;</p> <p>участь у проведенні експертної оцінки загроз та ризиків фінансово-економічній безпеці;</p> <p>участь у підвищенні кваліфікації працівників.</p>	<p>Загальний контроль за діяльністю структурних підрозділів підприємства щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки;</p> <p>підготовка пропозиції щодо організації взаємодії керівників підприємства, підрозділу економічної безпеки з органами державної влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, при проведенні заходів щодо забезпечення безпеки діяльності підприємства;</p> <p>розробка аналітичних документів, які стосуються забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві;</p> <p>розробка пропозицій щодо здійснення заходів безпеки</p>

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни складається з одного модуля. Структура залікового кредиту навчальної дисципліни наведена в табл. 3.

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	семінарські та практичні заняття	самостійну роботу
Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства	2	2	2
Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства	2	2	6
Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства	2	2	8
Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства	2	2	8
Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	2	2	8
Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	2	2	8
Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства	2	2	8
Тема 8. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства	2	2	8
Тема 9. Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	2	2	8
Разом	18	18	72

3. Зміст навчальної дисципліни за модулем і темами

Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Фінансово-економічна безпека як функція та її значення для установи, організації, підприємства. Тракткування фінансово-економічної безпеки установи, організації, підприємства: поняття фінансово-економічної безпеки в наукових публікаціях та діловій літературі, підходи до визна-

чення сутності. Групування небезпек і загроз економічній безпеці установи, організації, підприємства за кваліфікуючими ознаками.

Рівні забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, закономірності управління самоорганізаційною системою безпеки підприємства. Пріоритети в застосуванні заходів, які повинні вживати підрозділи служби безпеки підприємства для виконання покладених на них завдань.

Формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства на засадах теоретичних підходів до управління. Положення та особливості системного, програмно-цільового, інституційного, підходів.

Література [1 – 13].

Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства

Поняття системи фінансово-економічної безпеки підприємства. Мета та модель системи фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Суб'єкти забезпечення економічної безпеки (зовнішні і внутрішні). Завдання та функції фінансово-економічної безпеки, сфера її діяльності: інформаційно-аналітична, фінансова, фізична, інтелектуальна, виробнича, інноваційна, екологічна, правова, кадрова. Модель комплексного використання власних ресурсів підприємства в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Концепція економічної безпеки підприємства: призначення та зміст: Опис проблемної ситуації в галузі безпеки підприємства, побудова системи економічної безпеки підприємства, розрахунок сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки, розробка заходів щодо реалізації основних положень концепції безпеки підприємства, висновки про необхідність розробки і реалізації концепції економічної безпеки підприємства та ефективності її застосування. Документи, що визначають стандарти безпеки підприємства.

Основні принципи побудови та організації системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства: законності та організації роботи підприємства навколо основних процесів та видів ресурсів підприємства, централізація служби фінансово-економічної безпеки та спрощення організаційної структури підприємства, інформування та навчання співробітників, залучення їх до процесу реорганізації функції фінансово-економічної безпеки. Умови співробітництва різних систем безпеки організацій та установ з правоохоронними органами.

Література [1 – 13].

Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Організаційна структура управління безпекою установи, організації, підприємства: роль і відповідальність відділів з безпеки. Моделі організаційних структур з управління фінансово-економічною безпекою установи, організації, підприємства, кількісний і якісний склад, рівень технічної оснащеності, розміри фінансування та місце штатного підрозділу економічної безпеки в структурі підприємства. Основні завдання та склад Ради з безпеки підприємства, як вищого колегіального органу.

Види штатних підрозділів безпеки суб'єктів господарської діяльності: департамент економічної безпеки, управління економічної безпеки, служба економічної безпеки, відділ економічного безпеки, відділення економічної безпеки, сектор економічної безпеки, фізична особа, яка відповідає на підприємстві за безпеку і не має в підпорядкуванні структурного підрозділу безпеки. Побудова структури служби економічної безпеки установи, організації, підприємства. Робочі та дорадчі органи з питань забезпечення фінансово-економічної безпеки установи, організації, підприємства. Утворення тимчасових структур щодо протидії загрозам та ризикам окремим видам діяльності установи, організації, підприємства.

Повноваження структурних підрозділів підприємства, види та напрями їх діяльності щодо запобігання загрозам, ризикам, небезпеці та забезпечення фінансово-економічної безпеки. Принципи, форми та методи діяльності служби економічної безпеки підприємства, установи, організації. Механізми введення в дію рішень керівництва установи, організації, підприємства щодо протидії загрозам та ризикам. Підходи до побудови системи безпеки корпорації: "легкі служби" безпеки і "важка" комерційна служба безпеки корпорації. Розподіл повноважень і відповідальності між структурними складовими підрозділів економічної безпеки корпорації.

Управлінські відношення в системі економічної безпеки установи, організації, підприємства. Розподіл повноважень і відповідальності між структурними підрозділами установи, організації, підприємства в системі забезпечення їх економічної безпеки. Основні сфери та напрями діяльності служб з економічної безпеки, завдання та функції: адміністративно-розпорядчі, господарсько-розпорядчі, планово-виробнича, організаційно-технічна, науково-методична, інформаційно-аналітична, навчально-організаційна, обліково-контрольна, соціально-кадрова, організаційно-управлінська.

Література [1 – 13].

Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства

Перелік законів щодо забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства, установи, організації. Нормативно-правовий механізм системи фінансово-економічної безпеки підприємства, установи, організації. Правовий статус підрозділу з економічної безпеки підприємства та визначення його основних функцій.

Підготовка керівних документів, які стосуються організації діяльності системи фінансово-економічної безпеки підприємства. Розробка проєктів положень, наказів та інструкцій, що регламентують функціонування системи безпеки, а також діяльність підрозділу економічної безпеки підприємства та його взаємодію з іншими структурними підрозділами.

Література [1 – 13].

Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

Планування на основі виробленої концепції: перспективні та поточні плани. Розробка стратегічного (перспективного) плану забезпечення економічної безпеки підприємства. Плани забезпечення безпеки функціональних складових (фінансової, інтелектуальної й кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, екологічної, інформаційної, силовий); конкретні плани роботи структурних підрозділів служби безпеки (охоронного, режиму, по роботі з кадрами, обробки документів з грифом "КТ", інженерно-технічного захисту, розвідки, контррозвідки, інформаційно-аналітичної групи, штабного); плани дій з відбиття окремих загроз і в кризових ситуаціях (при загрозі вибуху, при захопленні заручників або викрадення співробітників, при нападі на об'єкти підприємства, при вимаганні або шантажі, при нападі на інкасаторів та ін.).

Основні розділи і положення програми комплексних заходів забезпечення безпеки підприємства. Організація адміністрацією підприємства нагляду за реалізацією на основі програми комплексних заходів протидії посяганням на безпеку підприємства. Зміст планів взаємодії підприємства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, силовими структурами (СБУ, МВД, ДПАУ та іншими), державними і недержавними підприємствами, установами та організаціями, громадськими об'єднаннями та громадянами при проведенні заходів щодо забезпечення економічної безпеки.

Стратегічне планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Методика розробки планів окремих спеціальних заходів щодо оперативного реагування на загрози, ризики, небезпеки в діяльності підприємства.

Механізм взаємодії керівників установи, організації, підприємства і персоналу підрозділу економічної безпеки підприємства з зовнішніми організаціями щодо протидії загрозам, ризикам та забезпечення економічної безпеки. Плани підготовки та проведення сумісних заходів підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства і зовнішніх організацій щодо протидії загрозам економічної безпеки. Наради, семінари та інструктажі щодо використання сучасних технічних заходів забезпечення економічної безпеки установи, організації, підприємства.

Література [1 – 13].

Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

Процедура підбору персоналу в службу безпеки підприємства. Техніки співбесіди при прийомі на роботу, оцінки, просування та стимулювання персоналу. Правила внутрішнього трудового розпорядку підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства.

Підготовка керівного складу підприємства щодо проведення ефективних заходів із зниження рівня небезпек, загроз та ризиків. Розподіл та закріплення повноважень й відповідальності персоналу. Опис посадових обов'язків та кваліфікаційних вимог до персоналу підрозділів з безпеки (інструкції працівників підрозділу економічної безпеки підприємства, установи, організації). Підвищення кваліфікації працівників підпорядкованого структурного підрозділу в галузі фінансово-економічної безпеки.

Розрахунок витрат на персонал служби безпеки підприємства. Порядок встановлення надбавок, доплат, премій працівникам установи, організації, підприємства за діяльність щодо забезпечення економічної безпеки.

Література [1 – 13].

Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства

Інформаційне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства з метою мінімізації внутрішніх і зовнішніх загроз.

Ідентифікація та документування робіт пов'язаних забезпеченням економічної безпеки установи, організації, підприємства. Система оцінювання якості та ефективності організації виробничого процесу в установі, організації, підприємстві як основи їх економічної безпеки.

Організація та проведення інформаційної і аналітичної роботи щодо своєчасного виявлення загроз і ризиків діяльності установи, організації, підприємства та розробки ефективних заходів по їх зниженню. Робота з договорами. Забезпечення конфіденційності інформації. Елементи технічного захисту.

Література [1 – 13].

Тема 8. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Поняття та ознаки комерційної таємниці. Вартість інформації, що становить комерційну таємницю. Об'єкти і суб'єкти права власності на інформацію, яка становить комерційну таємницю. Система правового захисту комерційної таємниці підприємства, її складові. Створення системи інформаційної безпеки установи, організації, підприємства. Закріплення в установчих документах права на використання комерційної таємниці. Поняття про режим доступу до інформації ділового, професійного, виробничого, банківського та іншого характеру.

Завдання служби безпеки щодо гарантування режиму та охорони. Організація контрольно-пропускну режиму на підприємстві. Гарантування внутрішньооб'єктного режиму. Охоронна діяльність служби безпеки. Гарантування безпеки майна підприємства та фізичної безпеки.

Недобросовісна конкуренція та методи викрадення таємниць підприємства. Економічне шпигунство. Економічна конкуренція та методи протидії недружнім поглинанням.

Література [1 – 13].

Тема 9. Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства

Зміст та послідовність здійснення моніторингу стану безпеки, надійності та рівня: економічного стану підприємства, потенційних партнерів підприємства, стратегії діяльності. Формування системи показників та індикаторів фінансово-економічної безпеки установи, організації, підприємства. Класифікація та оцінка рівнів фінансово-економічної безпеки підприємств.

Можливі критерії оцінювання роботи підрозділів з фінансово-економічної безпеки. Техніка моніторингу і критерії щодо оцінювання функції фінансово-економічної безпеки установи, організації, підприємства. Контроль рівня фінансово-економічної безпеки.

Методи оцінювання персоналу служб фінансово-економічної безпеки: аналіз робіт та самооцінка, розрахункові методи (визначення коефіцієнтів), експертне оцінювання, рейтингова оцінка, навчальна тривога. Оцінювання тривалості та складності робіт щодо забезпечення економічної безпеки установи, організації, підприємства.

Література [1 – 13].

4. Плани лекцій

Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою

1.1. Зміст поняття "фінансово-економічна безпека" підприємства.

1.2. Понятійний апарат управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

1.3. Підходи до управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Література [1 – 13].

Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства

2.1. Основні елементи системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

2.2. Концепція економічної безпеки підприємства.

2.3. Принципи побудови та організації системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Література [1 – 13].

Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства

3.1. Структура управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Види підрозділів фінансово-економічною безпекою підприємства.

3.2. Методи управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

3.3. Організація взаємодії в системі фінансово-економічної безпеки.
Література [1 – 13].

Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства

4.1. Процедура створення та ліквідації підрозділу фінансово-економічної безпеки підприємства.

4.2. Документація, що регламентує діяльність системи фінансово-економічної безпеки.

Література [1 – 13].

Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

5.1. Планування діяльності системи фінансово-економічної безпеки.

5.2. Структура та положення програми комплексних заходів забезпечення безпеки підприємства.

5.3. Планування спеціальних заходів щодо реагування на загрози, ризику, небезпеки в діяльності підприємства.

5.4. Взаємодія підприємства із зовнішніми організаціями щодо протидії загрозам економічної безпеки.

Література [1 – 13].

Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

6.1. Забезпечення безпеки при роботі з персоналом.

6.2. Організація роботи персоналу служби безпеки підприємства.

6.3. Управління витратами на персонал служби безпеки підприємства.

Література [1 – 13].

Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства

7.1. Інформаційне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства.

7.2. Організація та проведення інформаційної і аналітичної роботи щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Література [1 – 13].

Тема 8. **Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства**

8.1. Забезпечення інформаційної безпеки та захист комерційної таємниці.

8.2. Організація охорони та фізичного захисту майна підприємства.

8.3. Протидія недобросовісній конкуренції та недружнім поглинанням.

Література [1 – 13].

Тема 9. **Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства**

9.1. Технологія моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємства.

9.2. Оцінювання системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

9.3. Оцінювання ефективності діяльності персоналу служби безпеки.

Література [1 – 13].

5. Плани семінарських та практичних занять

Орієнтовний перелік питань до семінарських занять та орієнтовний зміст практичних занять подано в табл. 4.

Таблиця 4

План проведення семінарських та практичних занять

Назва теми	Перелік семінарських питань (практичних завдань)	Кільк. год.	Література
1	2	3	4
Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Семінарське заняття: актуальні проблеми економічної безпеки підприємств, організацій, установ в Україні та шляхи їх розв'язання	2	[1 – 13]
Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства	Семінарське заняття: системи фінансово-економічної безпеки організацій, установ	2	[1 – 13]
Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Практичне заняття: формування організаційної структури системи фінансово-економічної безпеки підприємства	2	[1 – 13]

1	2	3	4
Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства	Семінарське заняття: нормативно-методичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства	2	[1 – 13]
Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	Практичне заняття: розробка організаційної структури системи фінансово-економічної безпеки підприємства	2	[1 – 13]
Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	Практичне заняття: підбір персоналу в службу економічної безпеки, розробка посадових інструкцій	2	[1 – 13]
Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства	Практичне заняття: оцінка економічної безпеки підприємства та розробка практичних рекомендацій по підвищенню економічної безпеки підприємства	2	[1 – 13]
Тема 8. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Практичне заняття: аналіз ситуацій з управління фінансово-економічною безпекою підприємства	2	[1 – 13]
Тема 9. Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	Практичне заняття: оцінка забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства	2	[1 – 13]

Семінарське заняття – це організаційна форма закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу, а також під час виконання індивідуальної науково-дослідної роботи. У процесі проведення семінарського заняття проводяться бесіди, обговорення доповідей, дискусії за визначеними темами та проблемними питаннями. Студент повинен підготувати доповідь та приймати активну участь в обговоренні питань. Наприкінці заняття викладачем оцінюється як знання студентом матеріалу, так й його участь в обговоренні проблемних питань.

Практичне заняття – це організаційна форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь та навичок виконання певних видів

економічної роботи, а саме розрахунків показників, вибір методів, розробка моделей, обґрунтування висновків щодо стану системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Основна мета практичного заняття – розширення, поглиблення й деталізація теоретичних знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи, і спрямування їх на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення вмій і навичок (компетентностей), розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або у малих групах (при попередньому поясненні викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності (стереотипні, діагностичні та евристичні). Наприкінці заняття викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставленням відповідних оцінок.

6. Самостійна робота студентів

Для опанування матеріалу дисципліни окрім аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі. Самостійна робота студента є основною формою оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час за розкладом і включає: опрацювання теоретичних основ, прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання; підготовку до виступу на семінарському занятті; підготовку до практичних (лабораторних) занять; вирішення і письмове оформлення задач, схем, діаграм, інших робіт графічного характеру; підготовку конспектів навчальних чи наукових текстів; систематизацію вивченого матеріалу навчальної дисципліни перед контрольною роботою; виконання курсової роботи та індивідуальних завдань тощо.

6.1. Питання для самостійного опрацювання

Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою

1. Загрози фінансово-економічній безпеці підприємства.
2. Джерела загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.
3. Політика забезпечення економічної безпеки підприємства.

4. Поняття економічних інтересів підприємства.

Література: [1 – 13].

Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства

1. Засоби і методи забезпечення безпеки підприємства.

2. Основні об'єкти захисту підприємства.

3. Класифікація суб'єктів безпеки підприємства.

4. Структура та зміст концепції економічної безпеки підприємства.

Література: [1 – 13].

Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства

1. Складові механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

2. Організаційно-розпорядчі документи в сфері управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

3. Функції діяльності служби безпеки.

4. Ресурсне забезпечення діяльності служби безпеки.

5. Взаємодія служби безпеки на підприємстві із правоохоронними органами.

Література: [1 – 13].

Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства

1. Структура служби безпеки малих та середніх підприємств.

2. Структура служби безпеки великих підприємств.

Література: [1 – 13].

Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

1. Заходи загальної безпеки на підприємстві.

2. Заходи щодо протидії внутрішнім загрозам діяльності установи, організації, підприємства.

3. Заходи щодо протидії зовнішнім загрозам та ризикам діяльності установи, організації, підприємства.

4. Стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Література: [1 – 13].

Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

1. Повноваження начальника служби безпеки підприємства.
2. Відбір особи на посаду керівника служби безпеки.
3. Особливості підбору персоналу для роботи в службі безпеки підприємства.
4. Кадровий аудит в системі управління економічною безпекою підприємства.

Література: [1 – 13].

Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства

1. Класифікація і характеристика різних видів аналітичної інформації.
2. Методи виявлення небезпек функціонуванню та розвитку підприємства.
3. Організація і функції підрозділів технічного захисту інформації.
4. Збір і аналіз інформації по потенційним партнерам та підприємствам-конкурентам.
5. Перевірка працівників та кандидатів при прийомі на роботу.

Література: [1 – 13].

Тема 8. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства

1. Сутність і значення комерційної таємниці.
2. Економічне шпигунство.
3. Недобросовісна конкуренція і методи викрадення таємниць.

Література: [1 – 13].

Тема 9. Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства

1. Перевірка роботи служби безпеки.
2. Індикатори економічної безпеки підприємства у фінансовій сфері.
3. Індикатори економічної безпеки підприємства в техніко-технологічній сфері.
4. Індикатори економічної безпеки підприємства в інтелектуальній і кадровій сферах.

Література: [1 – 13].

6.2. Орієнтовна тематика доповідей, есе, наукових статей та індивідуальних науково-дослідних робіт

В рамках вивчення дисципліни "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки" передбачається за бажанням студента виконання індивідуального завдання у формі написання доповіді або есе, підготовки наукової статті, власних досліджень до конференцій тощо. Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно під керівництвом викладача.

Тематика доповідей, есе, наукових статей та індивідуальних науково-дослідних робіт:

1. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств в Україні?
2. Еволюція поняття "фінансово-економічна безпека підприємства".
3. Категорії та поняття управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
4. Поняття "ризик" та "загроза" в управлінні фінансово-економічною безпекою підприємства.
5. Концепція розвитку та забезпечення економічної безпеки організації.
6. Інституційний підхід в управлінні економічною безпекою організації.
7. Надійність та ефективність системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства як об'єкт дослідження.
8. Управління розвитком підприємства на засадах економічної безпеки.
9. Стратегічні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
10. Економічне обґрунтування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
11. Реорганізація системи економічної безпеки підприємства.
12. Підходи до формування концепції економічної безпеки підприємства.
13. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємства.
14. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства в кризових ситуаціях.
15. Превентивний (упереджувальний) захист підприємств від захоплення чи поглинання.

16. Захист підприємства від протиправного захоплення або недружнього поглинання ("антирейдерство").
17. Організаційно-правові форми забезпечення економічної безпеки підприємства.
18. Оцінка надійності підприємства-партнера.
19. Аналіз фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств.
20. Оцінювання ризиків фінансово-економічної діяльності підприємства.
21. Технологія перевірки платоспроможності партнерів.
22. Бенчмаркінг: вивчення товарів (послуг) конкурентів, прийомів і методів їх роботи на ринку.
23. Маркетингові дослідження в системі економічної безпеки, визначення загроз та ризиків на ринках товарів чи послуг.
24. Роль ділової (корпоративної) розвідки в бізнесі.
25. Технологія виявлення негативних аспектів ділової репутації компанії.
26. Бухгалтерський аудит, оптимізація витрат на службу безпеки підприємства.
27. Захист економічних інтересів підприємства.
28. Організаційне забезпечення моніторингу економічної безпеки підприємства.
29. Закордонний досвід управління фінансово-економічною безпекою підприємств.
30. Організаційно-правові особливості управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства.

7. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Надайте визначення поняттю "фінансово-економічна безпека підприємства".
2. Які є види загроз фінансово-економічній безпеці підприємства?
3. В чому полягають мета та завдання управління фінансово-економічною безпекою підприємства?
4. Що розуміється під системою управління фінансово-економічною безпекою підприємства?
5. Що розуміється під концепцією економічної безпеки підприємства?
6. Які складові системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства?

7. Які основні функції системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства?
8. Які основні об'єкти захисту підприємства?
9. Якими нормативно-правовими актами регулюється діяльність із забезпечення безпеки підприємства?
10. Яка існує класифікація суб'єктів безпеки підприємства?
11. Визначте основні напрями діяльності суб'єктів безпеки підприємства.
12. Які є види організаційних структур в управлінні економічною безпекою підприємств?
13. Охарактеризуйте види підрозділів з економічної безпеки організації та їх повноваження.
14. Охарактеризуйте організаційно – штатну структуру підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства.
15. Які особливості мають "легкі" та "важкі" служби підприємств та організацій.
16. Який правовий статус підрозділу з економічної безпеки підприємства?
17. Назвіть керівні документи, які стосуються організації діяльності системи фінансово-економічної безпеки підприємства.
18. Розкрийте послідовність побудови структури підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства.
19. Якими є принципи, форми та методи діяльності служби економічної безпеки підприємства, установи, організації?
20. Якими є методи та засоби інформаційного моделювання систем економічної безпеки управлінських процесів та систем?
21. Якими є механізми введення в дію рішень керівництва установи, організації, підприємства щодо протидії загрозам та ризикам?
22. Охарактеризуйте механізм управління фінансово-економічною безпекою установи, організації, підприємства.
23. Які функції системи забезпечення економічної безпекою установи, організації, підприємства?
24. Надайте визначення стратегічного (перспективного) плану забезпечення економічної безпеки підприємства.
25. Які основні розділи і положення програми комплексних заходів забезпечення безпеки підприємства?
26. В чому полягає методика розробки планів спеціальних заходів щодо оперативного реагування на загрози, ризики, небезпеки в діяльності підприємства?

27. Які структура та зміст планів проведення окремих спеціальних заходів щодо оперативного реагування на ризики та загрози безпеки діяльності установи, організації, підприємства?

28. Що розуміється під перспективними та поточними планами забезпечення економічної безпеки установи, організації, підприємства?

29. Що розуміється під планами організації взаємодії установи, організації, підприємства з зовнішніми організаціями?

30. Опишіть розподіл повноважень і відповідальності між структурними підрозділами при проведенні заходів щодо протидії ризикам та загрозам діяльності підприємства.

31. Які принципи організації внутрішньої та зовнішньої взаємодії при вирішенні завдань забезпечення економічної безпеки підприємства, установи, організації?

32. Розкрийте методи управління системою безпеки підприємства, установи, організації.

33. Які нормативно-методичні механізми формування положення про підрозділ економічної безпеки підприємства, установи, організації?

34. Розкрийте сутність інформаційного забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства.

35. Які особливості організації та проведення інформаційної і аналітичної роботи щодо своєчасного виявлення загроз і ризиків діяльності підприємства?

36. Розкрийте ідентифікацію та документування робіт пов'язаних забезпеченням економічної безпеки установи, організації, підприємств

37. Надайте опис та поясніть штатний розпис установи, організації, підприємства.

38. Якою є система оцінювання якості та ефективності організації виробничого процесу в установі, організації, підприємстві як основи їх економічної безпеки?

39. Які вимоги щодо освіти, досвіду роботи та особистих якостей персоналу підрозділу економічної безпеки підприємства, установи, організації?

40. Які застосовують техніки співбесіди при прийомі на роботу, оцінки, просування та стимулювання персоналу.

41. Розкрийте структуру та зміст посадових обов'язків (інструкції) працівників підрозділу економічної безпеки підприємства, установи, організації.

42. Які діють правила внутрішнього трудового розпорядку підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства?

43. Розкрийте сутність та зміст Положення про підрозділ економічної безпеки установи, організації, підприємства.

44. Які особливості підготовки керівного складу підприємства щодо проведення ефективних заходів із зниження рівня небезпек, загроз та ризиків?

45. Розкрийте методологію розроблення правил внутрішнього трудового розпорядку (режиму роботи персоналу підрозділу економічної безпеки підприємства, установи, організації).

46. Розкрийте інструктажі посадових осіб та персоналу підприємства з питань забезпечення безпеки окремих напрямків діяльності установи, організації, підприємства.

47. Якою є структура витрат на персонал служби безпеки підприємства?

48. Розкрийте порядок встановлення надбавок, доплат, премій працівникам установи.

49. Які критерії оцінки ефективності діяльності системи забезпечення економічної безпеки підприємства?

50. Розкрийте техніку моніторингу і критерії щодо забезпечення безпеки персоналу установи, організації, підприємства.

51. Розкрийте систему організації та контролю розгляду звернень з питань, що стосуються діяльності установи, організації, підприємства та забезпечення їх економічної безпеки

52. В чому полягає захист комерційної таємниці? Розкрийте сутність комерційної таємниці.

53. Розкрийте сутність економічного шпигунства.

54. Розкрийте сутність організації охорони та фізичного захисту майна підприємства.

55. Розкрийте сутність економічної конкуренції та які методи протидії недружнім поглинанням?

56. Розкрийте послідовність здійснення моніторингу стану безпеки, надійності та рівня.

57. Опишіть показники та індикатори фінансово-економічної безпеки установи, організації, підприємства.

58. Опишіть рівні фінансово-економічної безпеки підприємств.

59. Опишіть критерії оцінювання роботи підрозділів з фінансово-економічної безпеки.

60. Охарактеризуйте методи оцінювання персоналу служб фінансово-економічної безпеки.

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо. Індивідуальні заняття проводяться з окремими студентами з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку індивідуальних творчих здібностей. Консультація – форма навчального заняття, при якій студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства" проводиться у вигляді: індивідуальних консультацій (у формі "запитання – відповідь" з проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни); групових занять (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик в практику підприємств).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства" проводиться у вигляді: індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання); групових занять (розгляд практичних ситуацій та проблемних питань, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді: індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань; підготовки рефератів та докладів для виступу на науковому семінарі; підготовки докладів та тез доповідей для виступу на науковій конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

При викладанні дисципліни "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки" для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, кейс-

метод, мозкові атаки. Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено у табл. 5.

Проблемні лекції – спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів. Система питань в ході лекції відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції – передбачають виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Робота в малих групах – використовується з метою активізації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Таблиця 5

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Назва теми	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Проблемна лекція; робота в малих групах
Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства	Семінар-дискусія
Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Проблемна лекція; аналіз конкретних ситуацій

1	2
Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства	Семінар-дискусія
Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	Проблемна лекція; аналіз конкретних ситуацій
Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	Проблемна лекція; робота в малих групах
Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства	Проблемна лекція; робота в малих групах
Тема 8. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Робота в малих групах, аналіз конкретних ситуацій
Тема 9. Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	Робота в малих групах

Семінари-дискусії – передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формувати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

10. Система поточного і підсумкового контролю знань студентів

Навчальна дисципліна "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки" вивчається протягом семестру і включає один змістовний модуль. Навчальним планом передбачено – екзамен. Результати успішності студента відповідно до "Технологічної карти накопичувальних рейтингових балів з навчальної дисципліни" та "Рейтингу – плану дисципліни" (Граничні значення балів сформованості компетентностей) (про кількість змістових модулів, зміст, форми проведення поточного контролю та критерії їх оцінювання) (додаток А) складають: поточна успішність – 60 балів (50 балів поточний контроль та 10 балів – колоквиум за змістовий модуль), 40 балів набрав на екзамені. Підсумкова оцінка складає – 100 балів (60+40).

Підсумкова кількість балів за змістовий модуль виставляється як сума балів за всіма формами контролю плюс оцінка за колоквиум. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень засвоєння знань та їхнього розуміння, продемонстрований у відповідях і виступах; активність при обговоренні питань; результати виконання і захисту лабораторних робіт, експрес-контролю у формі тестів тощо. Студентам, які брали участь у науково-дослідній діяльності, роботі конференцій, студентських наукових гуртках, підготовці публікацій, а також були переможцями, призерами та учасниками олімпіад з навчальних дисциплін, спеціальності, наукових конкурсів можуть присуджуватися додаткові бали.

У випадку, якщо студентом набрано менше 35 балів за поточний і модульний контроль, викладач повідомляє завідувача кафедрою. Витяг із протоколу засідання кафедри подається декану факультету про недопущення студента до складання іспиту.

Семестровий контроль у формі іспиту проводиться письмово. На іспит виносяться ключові питання, типові і комплексні задачі, завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

Приклад екзаменаційного білета та критерії його оцінювання наведено в додатку Б. Екзаменаційний білет складається з п'яти практичних завдань (двох стереотипних завдань, двох діагностичних та евристичного завдання). Кожне завдання оцінюється певною кількістю балів, відповідно до рівня їх складності, максимальна сумарна кількість яких складає 40 балів.

Для виставлення екзаменаційних оцінок використовується розширена шкала підсумкового контролю. Оцінки за розширеною шкалою виставляються на підставі накопичувальної бальної шкали (табл. 6) та оцінки за національною шкалою (табл. 7).

Таблиця 6

Оцінки за розширеною шкалою

Проміжок за накопичувальною бальною шкалою	Оцінка за розширеною шкалою
90 – 100	відмінно
74 – 89	добре
60 – 73	задовільно
54 – 59	достатньо
1 – 53	незадовільно

Оцінки за національною шкалою

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	
	екзамен	залік
90 – 100	відмінно	зараховано
82 – 89	добре	
74 – 81		
64 – 73		
60 – 63	задовільно	не зараховано
35 – 59	незадовільно	
1 – 34		

11. Рекомендована література**11.1. Основна**

1. Веретенникова Г. Б. Економічна безпека підприємства: планування й організація : конспект лекцій / Г. Б. Веретенникова. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 83 с.
2. Губарев О. О. Економічна безпека : конспект лекцій / О. О. Губарев. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 59 с.
3. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : ЦУЛ, 2008. – 239 с.
4. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства : препринт наукової доповіді / за наук. ред. М. М. Єрмошенка. – К. : Нац. академія управління, 2005. – 77 с.
5. Кавун С. В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади : монографія / С. В. Кавун. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 299 с.
6. Куркін М. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємства : навч. посібн. / М. В. Куркін, В. Д. Понікаров, Д. В. Назаренко. – Х. : ІНЖЕК, 2010. – 297 с.
7. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : навч. посібн. / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : ХНЕУ, 2012. – 251 с.
8. Пономаренко В. С. Концептуальні основи економічної безпеки : монографія / В. С. Пономаренко, С. В. Кавун. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 255 с.

11.2. Додаткова

9. Гнилицкая Л. В. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности : монография / Л. В. Гнилицкая, А. И. Захарок, П. Я. Прыгунов. – К. : Дорадо-Друк, 2001. – 290 с.

10. Козаченко А.В. Економічна безпека підприємства. Сутність і механізм забезпечення : монографія / А. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, А. Н. Лещенко. – К. : Вид. "Либра", 2003. – 280 с.

11. Куркин Н. В. Управление экономической безопасностью развития предприятия / Н. В. Куркин. – Днепропетровск : Изд. АРТ-ПРЕСС, 2006. – 452 с.

12. Новикова О. Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення / О. Ф. Новікова, Р. В. Покотиленко. – Донецьк : Прима, 2006. – 407 с.

13. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців / укл. М. В. Афанасьєв ; [наукове керівництво докт. екон. наук, професора В. С. Пономаренка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 244 с.

14. Сумець О. М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека / О. М. Сумець, М. Б. Тумар. – К. : Вид. "Хай-Тек Прес", 2008. – 400 с.

Додатки

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Кафедра економічного аналізу

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА накопичувальних рейтингових балів з навчальної дисципліни

"Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки"

для студен-
тів факуль-
тету:
спеціаль-
ність:

Облік і аудит

8.18010014 "УФЕБ"

1 курсу групи: 8.01.85.12.01

2013/2014 навчальний рік II семестр

Загальний обсяг годин
за робочим навчальним планом: 108
Форма підсумкового контролю: **екзамен**

Лектори : к.е.н., доц. Москаленко Н. О.

Форми навчання	Навчальні тижні																	Се сія	Σ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		

Загальне учбове навантаження студента, години на тиждень

Аудиторні години	Лекції	2		2		2		2		2		2		2		2		2		18	
	Практичні заняття		2		2		2		2		2		2		2		2		2		18
	Лабораторні заняття																				
	Поточні консультації *	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	
	Екзамен																				е
Аудиторні години		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	е	36	
СРС	Підготовка до занять	2	6	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		64	
	Виконання курсової роботи																				
	Підготовка до екзамену																		8	8	
Самостійна робота		2	6	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	64
Загальний обсяг годин		2	6	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	72

Графік оцінювання, балів на тиждень

Методи контролю	Лекції	1,0		1,0		1,0		1,0		1,0		1,0		1,0		1,0		1,0		9,0	
	Практичні заняття		1,5		1,5		1,5		1,5		1,5		1,5		1,5		1,5		1,5		13,5
	Лабораторні заняття																				0
	Завдання за темами	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,5		17,5	
	Есе, наукова стаття								3								3				6
	Презентація																				0
	Поточні КР					2								2							4
	Колоквіуми																		10		10,0
	Захист курсової роботи																			з	0
	Екзамен																				40
ВСЬОГО балів на тиждень		2	2,5	2	2,5	2	4,5	2	5,5	2	2,5	2	2,5	2	4,5	5	2,5	14	40		
НАКОПИЧЕННЯ балів		2	4,5	6,5	9	11	15,5	17,5	23	25	27,5	29,5	32	34	38,5	43,5	46	60	100		100

Затверджено на засіданні кафедри "___" _____ 201__ р.

Протокол № ___

Завідувач кафедри _____ - _____

І. П. Отенко

* поточні консультації проводяться викладачем за графіком, для студента години на консультації відводяться за рахунок самостійної роботи

Рейтинг-план навчальної дисципліни (Система оцінювання рівня сформованості компетентності)

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Години	Форми навчання	Рівень сформованості компетентностей					
				Форми контролю	Макс. бал				
1	2	3	4	5	6				
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1					60,00				
Знання, вміння та навички щодо формування системи управління безпекою підприємства	Здатність до формування концепції управління ФЕБП	1	Ауд.	2	Лекція	Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Робота на лекції	1,0	
			СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0	
		2	Ауд.	2	Практичне заняття	Семинарське заняття: актуальні проблеми економічної безпеки підприємств, організацій, установ в Україні та шляхи їх розв'язання	Активна участь , доповідь	1,5	
			СРС	6	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання практичних завдань	Перевірка домашніх завдань	1,0	
	Здатність до обґрунтування структури служби ФЕБП	3	Ауд.	2	Лекція	Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства	Робота на лекції	1,0	
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0	
		4	Ауд.	2	Практичне заняття	Семинарське заняття: системи фінансово-економічної безпеки організацій, установ	Активна участь , доповідь	1,5	
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, підготовка до КР	Підготовка до КР	1,0	
	Знання, вміння та навички щодо організаційного забезпечення управління безпекою підприємства	Здатність до розподілу та координації функцій управління ФЕБП	5	Ауд.	2	Лекція	Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Робота на лекції	1,0
				СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0
			6	Ауд.	2	Практичне заняття	Практичне заняття: формування організаційної структури системи фінансово-економічної безпеки підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань, Експрес-контрольна робота	3,5
				СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, підготовка до КР	Підготовка до КР	1,0
Здатність до розробки нормативно-методичного забезпечення управління ФЕБП		7	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства	Робота на лекції	1,0	
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0	
		8	Ауд.	2	Практичне заняття	Семинарське заняття: нормативно-методичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Активна участь , доповідь	1,5	
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання есе, статті	Перевірка домашніх завдань, есе	4,0	
Здатність до розробки планів заходів щодо забезпечення ФЕБП		9	Ауд.	2	Лекція	Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	Робота на лекції	1,0	
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання практичних завдань	Перевірка домашніх завдань	3,0	
	10	Ауд.	2	Практичне заняття	Практичне заняття: розробка організаційної структури системи фінансово-економічної безпеки підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5		
		СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0		

Продовження додатка А

Професійні компетентності		Навчальний тиждень	Години		Форми навчання		Рівень сформованості компетенцій			
							Форми контролю	Макс. бал		
1	2	3	4		5	6				
Знання, вміння та навички щодо контролю та оцінювання системи управління безпекою підприємства	Здатність до розробки документації та інструкцій системи ФЕБП	11	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	Робота на лекції	1,0		
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0		
		12	Ауд.	2	Практичне заняття	Практичне заняття: підбір персоналу в службу економічної безпеки, розробка посадових інструкцій	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5		
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання практичних завдань	Перевірка домашніх завдань	3,0		
	Здатність до інформаційно-аналітичної роботи в системі ФЕБП	13	Ауд.	2	Лекція	Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства	Робота на лекції	1,0		
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0		
		14	Ауд.	2	Практичне заняття	Практичне заняття: оцінка економічної безпеки підприємства та розробка практичних рекомендацій по підвищенню економічної безпеки підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань, Експрес-контрольна робота	3,5		
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, підготовка до КР	Підготовка до КР	1,0		
		15	Ауд.	2	Лекція	Тема 8. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Робота на лекції	1,0		
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання есе, статті	Перевірка домашніх завдань, есе	4,0		
		16	Ауд.	2	Практичне заняття	Практичне заняття: аналіз ситуацій з управління фінансово-економічною безпекою підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5		
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання практичних завдань	Перевірка домашніх завдань	3,0		
		17	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	Робота на лекції	1,0		
			Ауд.	2	Практичне заняття	Практичне заняття: оцінка забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5		
			СРС	8	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1,0		
		18	Ауд.	2	Практичне заняття	Практичне заняття: оцінка забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Колоквіум	Активна участь у виконанні практичних завдань. Підсумкова модульна робота	11,5		
			СРС	8	Підготовка до занять	Підготовка до колоквіуму	Перевірка домашніх завдань	3,0		
		ВСЬОГО годин			180	Загальна максимальна кількість балів по дисципліні			100	
									з них	
									поточний контроль:	60,00
							підсумковий контроль	40,00		

Розподіл балів за формами та методами навчання

Теми змістовного модуля	лекції	практичні	ДЗ	есе	доповідь презентація	поточні КР	КОЛОКВІУМ	Σ
Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства	1,0	1,5	2,0					60
Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства	1,0	1,5	2,0					
Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства	1,0	1,5	2,0			2,0		
Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства	1,0	1,5	2,0	3,0				
Тема 5. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	1,0	1,5	2,0					
Тема 6. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	1,0	1,5	2,0					
Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства	1,0	1,5	2,0			2,0		
Тема 8. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства	1,0	1,5	2,0	3,0				
Тема 9. Моніторинг та оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	1,0	1,5	1,5				10	60
Σ	9,0	13,5	17,5	6,0	0	4,0	10,0	

Максимальний бал на тиждень

Теми змістовного модуля		лекції	практичні	ДЗ	есе	поточні КР	КОЛОКВІУМ	Σ
Тема 1. Теоретичні засади управління ФЕБП	1 тиждень	1,0		1,0				2,0
	2 тиждень		1,5	1,0				2,5
Тема 2. Система ФЕБП	3 тиждень	1,0		1,0				2,0
	4 тиждень		1,5	1,0				2,5
Тема 3. Організація управління ФЕБП	5 тиждень	1,0		1,0				2,0
	6 тиждень		1,5	1,0		2		4,5
Тема 4. Організаційно-правове забезпечення системи ФЕБП	7 тиждень	1,0		1,0				2,0
	8 тиждень		1,5	1,0	3			5,5
Тема 5. Планування в системі ФЕБП	9 тиждень	1,0		1,0				2,0
	10 тиждень		1,5	1,0				2,5
Тема 6. Управління персоналом в системі ФЕБП	11 тиждень	1,0		1,0				2,0
	12 тиждень		1,5	1,0				2,5
Тема 7. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби ФЕБП	13 тиждень	1,0		1,0				2,0
	14 тиждень		1,5	1,0		2		4,5
Тема 8. Механізми управління ФЕБП	15 тиждень	1,0		1,0	3			5,0
	16 тиждень		1,5	1,0				2,5
Тема 9. Моніторинг та оцінка ФЕБП	17 тиждень	1,0	1,5	1,5			10	14,0
Σ		9,0	13,5	17,5	6	4	10	60

Приклад екзаменаційного білета

Форма № Н-5.05

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯОсвітньо-кваліфікаційний рівень: магістр
Галузь знань: 1801 "Специфічні категорії"Спеціальність: 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою". Семестр 2
Навчальна дисципліна: "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки підприємств та банківських установ"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ

Завдання 1 (Стереотипне)

ПрАТ "Фін" на початок року мало 5045 тис. грн обігового капіталу, а короткострокова заборгованість складала 5 321 тис. грн. Визначити коефіцієнт покриття і зробити висновки.

Завдання 2 (Стереотипне)

ПрАТ "БМЗ" за останній рік виготовила і поставила "під ключ" будівель на суму 37 049 тис. грн, при цьому з деякими партнерами домовилися про відтермінування оплати. Дебіторська заборгованість на початок року становила 12 793 тис. грн, а на кінець року – 12 977 тис. грн. Визначити коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості і період погашення дебіторської заборгованості. Зробити висновки.

Завдання 3 (Діагностичне)

Визначити нормативи ліквідності банку. проаналізувати відповідність їх значень встановленим нормативам. Зробити припущення про наслідки для банку у разі невиконання нормативів. Запропонувати за необхідності заходи щодо забезпечення дотримання нормативів ліквідності.

Вихідні дані для аналізу:

- кошти в касі банку – 10,2 тис. грн;
- кошти на коррахунку в НБУ – 40,9 тис. грн;
- кошти на коррахунках в інших банках – відсутні;
- зобов'язання за поточними рахунками – 650,5 тис. грн;
- боргові цінні папери – 30 тис. грн;
- надані кредити зі строком погашення в межах місяця – 100 тис. грн;
- зобов'язання терміном погашення до 30 днів – 340,6 тис. грн;
- сума ліквідних активів – 250 тис. грн;
- короткострокові зобов'язання з початковим строком погашення до одного року – 350 тис. грн.

Завдання 4 (Евристичне)

Надати обґрунтування структури служби безпеки підприємства, змодельовати та визначити, як здійснюватиметься управління діяльністю служби безпеки; які повноваження матимуть підрозділи і посадові особи служби безпеки.

Студія "WEB design", яка функціонує в м. Харків, зіткнулася із проблемами незаконного проникнення в особисті бази даних, проникнення на територію підприємства, розголошення комерційної таємниці, викрадення та продаж конкурентам досягнень, статтями у пресі із наклепами на свою діяльність, дебіторською заборгованістю, позовами до суду. На підприємстві працює 32 особи. У своїй власності має дорогі новітні комп'ютери та сучасне програмне забезпечення.

Завдання 5 (Евристичне)

Надати обґрунтування структури служби безпеки підприємства, змодельовати та визначити, як здійснюватиметься управління діяльністю служби безпеки; які повноваження матимуть підрозділи і посадові особи служби безпеки.

Будівельна компанія "Будівельник" функціонує на ринку житлового будівництва м. Харків 10 років. На фірмі працює 90 осіб. За час діяльності виникла проблема із шахрайством серед працівників, дебіторською заборгованістю, невчасними поставками матеріалів, розголошенням комерційної таємниці.

Затверджено на засіданні кафедри економічного аналізу,
циклової комісії: проф. Отенко І. П., доц. Москаленко Н. О., доц. Мішин О. Ю.
Протокол №10 від 23.04.2013 р.

Завідувач кафедри, голова циклової комісії

І. П. Отенко

Екзаменатори

_____ Москаленко Н. О.

**Критерії оцінювання екзаменаційних робіт з дисципліни
"Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки"**

Кожне завдання оцінюється певною кількістю балів, відповідно до рівня їх складності, максимальна сумарна кількість яких складає 40 балів.

Завдання 1 (стереотипне) – 5 балів

- 2 – правильний методичний підхід, знання формули розрахунку.
- 2 – правильний арифметично розрахунок показника.
- 1 – оформлення рішення завдання: розв'язання, одиниці виміру, відповідь.

Завдання 2 (стереотипне) – 5 балів

- 1 – правильний методичний підхід, знання формул розрахунків.
- 2 – правильний арифметично розрахунок показників.
- 1 – формальність представлення вирішення завдання.
- 1 – обґрунтований висновок щодо значення отриманих показників.

Завдання 3 (діагностичне) – 10 балів

- 2 – володіння теоретичними знаннями та їх застосування для вирішення поставленої проблеми.
- 2 – послідовність та аргументованість викладення матеріалу.
- 2 – оригінальність підходу до виконання завдання та представлення результату.
- 3 – обґрунтований висновок щодо значення отриманих показників.

Завдання 4 (евристичне) – 10 балів

- 2 – володіння теоретичними знаннями та їх застосування для вирішення поставленої проблеми.
- 2 – послідовність та аргументованість викладення матеріалу.
- 2 – застосування творчого підходу до вирішення поставленої проблеми.
- 2 – оригінальність підходу до виконання завдання та представлення результату.
- 2 – наявність обґрунтованих висновків щодо вирішення поставленої проблеми.

Завдання 5 (евристичне) – 10 балів

- 3 – володіння теоретичними знаннями та застосування базових понять в контексті проблемного завдання.
- 3 – вміння розкрити сутність та обґрунтувати шляхи вирішення проблемного завдання.
- 2 – застосування творчого підходу до вирішення проблемного завдання.
- 2 – послідовність та аргументованість викладення матеріалу.

Екзаменатор

_____ Москаленко Н.О.
(підпис)

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	6
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	7
4. Плани лекцій	13
5. Плани семінарських та практичних занять	15
6. Самостійна робота студентів	17
6.1. Питання для самостійного опрацювання	17
6.2. Орієнтовна тематика доповідей, есе, наукових статей та індивідуальних науково-дослідних робіт	20
7. Контрольні запитання для самодіагностики	21
8. Індивідуально-консультативна робота	25
9. Методики активізації процесу навчання	25
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	27
11. Рекомендована література	29
11.1. Основна	29
11.2. Додаткова	30
Додатки	31

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ"
для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою"
всіх форм навчання**

Укладачі: **Отенко** Ірина Павлівна
Москаленко Наталя Олександрівна

Відповідальний за випуск **Отенко І. П.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 233 ЕВ. Обсяг 39 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

Дк № 481 від 13.06.2001 р.